

Stavovi lokalnog stanovništva o potencijalima i uključivanju u razvoj pustolovnog turizma grada Garešnice

Rodić, Momir

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Virovitica University of Applied Sciences / Veleučilište u Virovitici**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:165:043152>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-12**

Repository / Repozitorij:

[Virovitica University of Applied Sciences Repository - Virovitica University of Applied Sciences Academic Repository](#)

VELEUČILIŠTE U VIROVITICI
Preddiplomski stručni studij Menadžment
Smjer Menadžment ruralnog turizma

MOMIR RODIĆ

STAVOVI LOKALNOG STANOVNIŠTVA O POTENCIJALIMA I
UKLJUČIVANJU U RAZVOJ PUSTOLOVNOG TURIZMA GRADA
GAREŠNICE

VIROVITICA, 2022.

VELEUČILIŠTE U VIROVITICI
Preddiplomski stručni studij Menadžment
Smjer Menadžment ruralnog turizma

STAVOVI LOKALNOG STANOVNIŠTVA O POTENCIJALIMA I
UKLJUČIVANJU U RAZVOJ PUSTOLOVNOG TURIZMA GRADA
GAREŠNICE

Predmet: Ruralni turizam i prirodna baština

Mentor:

Božidar Jaković, mag.oec., v. pred.

Student:

Momir Rodić

VIROVITICA, 2022

Veleučilište u Virovitici

Preddiplomski stručni studij Menadžmenta - Smjer Menadžment ruralnog turizma

OBRAZAC 1b

ZADATAK ZAVRŠNOG RADA

Student/ica: **MOMIR RODIĆ** JMBAG: **0307015421**

Imenovani mentor: **Božidar Jaković, mag. oec., v. pred.**

Imenovani komentor: -

Naslov rada:

***Stavovi lokalnog stanovništva o potencijalima i uključivanju u razvoj
pustolovnog turizma grada Garešnice***

Puni tekst zadatka završnog rada:

Student će u izradi završnog rada koristiti podatke iz dostupne domaće i inozemne literature te raspoloživih domaćih i inozemnih baza podataka kao i relevantnih web stranica. Temeljem prikupljenih podataka, student će dati teorijski prikaz dosadašnjih istraživanja i spoznaja u području pustolovnog turizma – povijesni razvoj i aktivnosti pustolovnog turizma te trendovi i doživljaj u okviru pustolovnog turizma. Poseban teorijski osvrt rada usmjeren je na ulogu lokalnog stanovništva u razvoju turizma te povratno, utjecaj turizma na lokalno stanovništvo kao važnog dionika u kontekstu društveno-ekonomske održivosti turizma. U specifičnom dijelu rada razmatrat će se turizam na razini samouprave grada Garešnice korištenjem adekvatnih alata za analizu, fokusirajući se pri tome na stanje i mogućnosti razvoja pustolovnog turizma. Pored sekundarnog istraživanja, student će provesti i empirijsko istraživanje s ciljem ispitivanja stavova lokalnog stanovništva o mogućnostima i utjecaju razvoja pustolovnog turizma na zajednicu, kao i njihovog uključivanja u razvoj pojedinih pustolovnih aktivnosti na području grada Garešnice.

Datum uručenja zadatka studentu/ici: 28.07.2022..

Rok za predaju gotovog rada: 09.09.2022.

Mentor:

Božidar Jaković, mag. oec., v. pred.

Dostaviti:

1. Studentu/ici
2. Povjerenstvu za završni rad - tajniku

STAVOVI LOKALNOG STANOVNIŠTVA O POTENCIJALIMA I
UKLJUČIVANJU U RAZVOJ PUSTOLOVNOG TURIZMA GRADA
GAREŠNICE

ATTITUDES OF THE LOCAL POPULATION OF THE TOWN OF
GAREŠNICA ON THE POTENTIALS AND ITS INVOLVEMENT IN
ADVENTURE TOURISM DEVELOPMENT

SAŽETAK – Osnovna svrha ovog završnog rada je istražiti stavove lokalnog stanovništva Grada Garešnice o potencijalima i njihovom uključivanju u razvoj pustolovnog turizma. Cilj rada je utvrditi da li se lokalno stanovništvo grada Garešnice želi uključiti u razvoj pustolovnog turizma, koje pustolovne aktivnosti bi razvijali te koji su razlozi i ograničenja za njihovo uključivanje. Za potrebe postizanja cilja rada, provedeno je empirijsko istraživanje, korištenjem online anketnog upitnika koji je distribuiran putem društvene mreže Facebook i usmjeren na stanovnike Grada Garešnice. Pored dobivenih rezultata empirijskog istraživanja, u radu su prikazana dosadašnja istraživanja koja se odnose na definiciju, povijest, trendove i doživljaj pustolovnog turizma. Također, prikazane su vrste pustolovnih aktivnosti te uloga i važnost lokalnog stanovništva u razvoju turizma destinacije te kako razvoj destinacije može utjecati na lokalno stanovništvo. Na posljetcu teorijskog dijela, prikazan je turizam grada Garešnice, kao i prijedlozi za njegovo poboljšanje.

KLJUČNE RIJEČI: pustolovni turizam, razvoj turizma, grad Garešnica, lokalno stanovništvo

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PUSTOLOVNI TURIZAM.....	2
2.1. Povijest i definicija pustolovnog turizma	2
2.2. Trendovi pustolovnog turizma.....	6
2.3. Pustolovni doživljaj	9
3. PUSTOLOVNE AKTIVNOSTI	11
3.1. Aktivnosti na tlu	11
3.2. Aktivnosti na vodi	14
3.3. Aktivnosti u zraku	15
4. TURIZAM I LOKALNO STANOVNIŠTVO	16
4.1. Utjecaj turizma na lokalno stanovništvo	17
4.2. Uloga lokalnog stanovništva u razvoju turizma	19
5. TURIZAM GRADA GAREŠNICE	20
5.1. Opći podaci o gradu Garešnici	20
5.2. Turizam grada Garešnice.....	22
6. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE.....	23
6.1. Metodologija empirijskog istraživanja	23
6.2. Interpretacija rezultata istraživanja i rasprava	24
7. ZAKLJUČAK	29
8. POPIS LITERATURE	30
9. POPIS ILUSTRACIJA.....	34

1. UVOD

Ljudi imaju potrebe iskušavati se u raznim aktivnostima. Zbog toga putuju u razne destinacije kao turisti. U tim destinacijama mogu kušati raznu hranu, posjećivati prirodnu i kulturnu baštinu, baviti se poljoprivredom, voziti se brodom, opustiti se u wellnesu te baviti različitim aktivnostima. Sve navedene aktivnosti spadaju u pojedine specifične oblike turizma, a jedan od njih nudi mogućnost aktivnog sudjelovanja u aktivnostima na otvorenom, često puta adrenalinske naravi i fizički zahtjevnije aktivnosti. Spomenuti oblik turizma je dio turizma temeljenog na prirodi, a naziva se pustolovni turizam. Upravo će se o njemu pisati u ovom završnom radu.

Problematika ovog završnog rada usmjerena je na istraživanje stavova lokalnog stanovništva grada Garešnice o uključivanju u razvoj pustolovnog turizma. Kako bi se došlo do cilja, proveden je online anketni upitnik koji je postavljen na društvene mreže te je upućen lokalnom stanovništvu grada Garešnice na ispunjavanje. Anketni upitnik se sastoji od 14 pitanja, među kojima su pitanja sociodemografskog tipa, pitanja vezana za razloge i ograničenja uključivanja stanovništva u razvoj pustolovnog turizma te pitanja vezana za pustolovne aktivnosti koje bi stanovnici razvijali u destinaciji.

U skladu s navedenom temom u radu će se definirati pustolovni turizam te će se proučiti kako se navedeni oblik turizma razvijao tijekom godina te njegovi trendovi i doživljaji. Zatim će se prikazati podjela pustolovnih aktivnosti. U trećem poglavlju će se prikazati zašto je lokalno stanovništvo važno tijekom razvoja turizma u destinaciji. Iduće poglavlje se odnosi na turizam grada Garešnice. Za navedena teorijska poglavlja su korišteni razni izvori literature, a za potrebe petog poglavlja, koje se odnosi na empiriju, provedeno je istraživanje pomoću anketnog upitnika.

2. PUSTOLOVNI TURIZAM

Ovo se poglavlje sastoji od tri dijela. U prvom dijelu definirat će se pojam pustolovnog turizma te će se prikazati kako su se pustolovne aktivnosti razvijale kroz vrijeme. Drugi dio se odnosi na razne pustolovne trendove. Posljednji dio je vezan za pustolovne doživljaje turista, čime će se utvrditi po čemu se pustolovni turizam razlikuje od ostalih specifičnih oblika turizma.

2.1. Povijest i definicija pustolovnog turizma

Turizam se može promatrati kao društveno ekonomska pojava koja se odnosi na putovanja ljudi izvan domicila na razdoblje dulje od 24 sata radi odmora, zabave, razonode, posjete prijateljima i obitelji te mnogih drugih razloga. Kako su godine prolazile turizam je evoluirao te je došlo do raznih specifičnih oblika turizma koji se odnose na posebne aktivnosti. Jedan od takvih oblika turizma je pustolovni turizam. No, što je pustolovni turizam? Kako bi se došlo do odgovora na prethodno navedeno pitanje, potrebno je razmotriti definicije pustolovnog turizma.

Pustolovni turizam ili prema nekim autorima avanturistički turizam, je vrlo kompleksan, zbog čega ima razne vrste definicija od strane raznih autora, a u nastavku će se navesti nekoliko definicija (Tablica 1).

Tablica 1. Pregled odabranih definicija pustolovnog turizma

AUTOR	DEFINICIJA
Ružić, 2009:24	„Avanturistički turizam je oblik rekreacijskog turizma, kojemu je temelj rekreacija, ali s mnogo rizika, uzbuđenja, a od sudionika zahtijeva veliku fizičku i psihičku pripremljenost“
Juričić, 2016	Pustolovni turizam je oblik turizma koji uključuje pustolovine kao aktivnosti u kojima sudionici poduzimaju korak u nepoznato.
Zečević, 2018:14	„Pustolovni turizam je sve popularniji i traženiji oblik turizma kojeg karakterizira aktivnost turista koji željni avanture idu u nepoznato, odnosno suočavaju se s izazovima i preprekama kako bi na koncu bili bogatiji za jedno nezaboravno iskustvo“
Granić, 2018	Pustolovni turizam je svaka aktivnost turista povezana s prirodom.
Tkalčec,	„Pustolovni turizam je aktivnost koja se odvija u neobičnim, egzotičnim, udaljenim ili

2018:12	pustim destinacijama. Teži biti povezan s visokom razinom aktivnosti od strane sudionika te se većina aktivnosti odvija na otvorenom. Pustolovni turisti očekuju različite nivoe rizika, uzbuđenja i pomicanje vlastitih granica“
Homoky, 2019	Pustolovni turizam je oblik turizma koji uključuje ostvarivanje doživljaja, adrenalina i mnogih drugih iskustava koja uključuju kontroliranu razinu opasnosti i određeni rizik.
Vilić, 2020	Adventure Travel Trend Association definira pustolovni turizam kao putovanje koje uključuje prirodni okoliš, fizičku aktivnost i upoznavanje različitih kultura.

Izvor: autor prema korištenim izvorima

Na temelju navedenih definicija, pustolovni turizam se može najjednostavnije objasniti kao turizam koji uključuje obavljanje raznih aktivnosti u prirodi aktivnim uključivanjem, uz koje dolazi i mogućnost rizika od ozljeda. Iz prikazanih definicija, može se zaključiti da je pustolovni turizam široki pojam koji uključuje veliki broj aktivnosti, što upućuje na to da je i povijest navedenog oblika turizma duga. „Može se reći da je zanimanje za pustolovinom i svojevrsnim oblikom avanture oduvijek bilo dio ponašanja stanovništva. Pustolovna su putovanja nastala s nastankom čovjeka i njegovim prvim selidbama, istraživanjem neistraženog teritorija, noćenjima na usputnim lokacijama koje su nesigurne i na kojima su se putnici osjećali nezaštićeno“ (Vilić, 2020:8). Odličan primjer navedenog citata je Christopher Columbus koji je svojim putovanjima otkrio Ameriku. Jedna od aktivnosti koje pustolovni turizam uključuje je lov, koji je postojao još od doba pračovjeka. Ljudi su još od davnih vremena putovali kako bi tražili hranu te su se uključivali u pustolovna putovanja otkrivajući neistražena područja stotinama godina.¹ No, u modernije vrijeme pustolovina ima drugo značenje. U prošlosti je pustolovina bila znanstvenog karaktera povezana s istraživanjem nepoznatih kultura i područja, dok u suvremeno doba označava putovanja radi ostvarenja nekih novih doživljaja uz kontrolirani stupanj opasnosti i rizik (Brodar, 2020). Uz to se i turizam kao djelatnost pojavio tek 1841. godine kada je Thomas Cook proveo prvo organizirano putovanje (Čorak, Mikačić i Trezner, 2009). Prema tome će se na povijest pustolovnog turizma gledati unutar modernijeg doba.

Među prvim aktivnostima pustolovnog turizma bilo je surfanje na dasci. Europljani su se prvi put sreli sa surfanjem 1767. godine kada su James Cook i njegova posada na Tahitiju ugledali domorodce kako se drvenim daskama spuštaju po valovima.² Nakon toga je bio prvi let balonom na topli zrak. Bio je to let koji je izveo Jean de Rozier u Parizu 1783. godine.³

¹ Tourism Notes, dostupno na: <https://tourismnotes.com/adventure-tourism/> (3.6.2022.)

² Kohola Surf Camps, dostupno na: <https://koholasurf.com/hr/o-nama/> (20.6.2022.)

³ Prometna zona, dostupno na: <https://www.prometna-zona.com/baloni/> (4.6.2022.)

Kao početak pustolovnog turizma u modernom smislu se mogu smatrati prve godine 19. stoljeća kada su ljudi započeli s prvim osvajanjima vrhova Alpi (Brodar, 2020). Početkom 19. stoljeća se i prvi put pojavljuje riječ turizam (Antunac, 2001). Ubrzo je došlo i do planinarenja na najveći vrh planete Zemlje – Mount Everest, što se prema Homokyu (2019) smatra uzletom modernog pustolovnog turizma. Sredina 19. stoljeća je označena velikim događajima vezanima za pustolovni turizam. Godine 1865. je bio prvi uspon na Matterhorn, a 1869. je započelo obavljanje pustolovnih aktivnosti na vodi raftingom na rijeci Colorado (Brodar, 2020). „Nakon toga vrlo brzo su se kreirale dvije važne institucije: „The National Geographic Society“ (Nacionalno zemljopisno društvo) i „Explorers Club“ (Klub istraživača)“ (Brodar, 2020:14). The National Geographic Society je najveća neprofitna organizacija koja se bavi promicanjem znanosti u području zemljopisa, čiji istraživači unapređuju nova znanja i vode programe zaštite prirode, divljih životinja i povijesnih mjesta, te su išli na razne ekspedicije na kopnu i oceanu, a osnovano je 1888.⁴ Explorers Club podržava znanstvene ekspedicije svih vrsta, a osnovan je 1904.⁵

Niti Republika Hrvatska nije zaostajala za svijetom. Dok je Republika Hrvatska bila dio Austro-Ugarske Monarhije, osnovan je Hrvatski planinarski savez 1874., koji ima veliku ulogu u promicanju „pustolovnog“ duha i kulture, školovanju „pustolovnog kadra“ te je aktivan u organiziranju raznih ekspedicija, izleta i istraživanja u Hrvatskoj i svijetu (Tkalčec, 2018). Prema navedenim podacima može se zaključiti kako se pustolovni oblik turizma počeo razvijati prije oko 200 godina, no to nije bio kraj njegovog razvoja.

Iduće razdoblje pustolovnog turizma je 20. stoljeće. Početkom stoljeća su braća Wright provela prvi let. Nakon toga je započela izgradnja zrakoplova, što je utjecalo i na pustolovni turizam. Avanturisti su htjeli osvojiti nebo, a među njima su Bleriot, Alcock, Brown i Lindbergh koji su pomaknuli granice letenja, a kasniji su avijatičari prošli prekretnicu prekida "zvučna barijera", te su zračni avanturisti eksperimentirali s zračnim brodovima i helikopterima (Homoky, 2019). U Sjedinjenim Američkim Državama 20-ih godina 20. stoljeća dolazi do transformacije istraživačkih ekspedicija u komercijalno vođene ekspedicije, a u to doba počinje spuštanje drvenim splavima rijekom Green u turističke svrhe što popularizira rafting koji svoj pravi procvat doživljava nakon Drugog svjetskog rata (Granić, 2018). Deset godina nakon Drugog svjetskog rata dolazi do daljnjeg razvoja pustolovnog turizma na području Republike Hrvatske, tadašnje Socijalističke Federativne Republike

⁴ National Geographic Society, dostupno na: https://www.nationalgeographic.org/society/our-focus/?nav_click (4.6.2022.)

⁵ The Explorers Club, dostupno na: <https://www.explorers.org/> (4.6.2022.)

Jugoslavije. Osnovan je Hrvatski jedriličarski savez 1955. godine koji je ishodište brojnih jedriličarskih ekspedicija i pothvata (Tkalčec, 2018). „Sredinom 1950-ih mnogi prvotni usponi privlače svjetsku pažnju i služe kao inspiracija mnogima da se i sami okušaju u avanturama i ekspedicijama. Veliku medijsku pažnju polučili su uspješni usponi Mauricea Herzoga na Annapurnu 1950. te posebno uspješno osvajanje Mt. Everesta 1953. od strane Tenzinga Norgayja i Edmunda Hillaryja“ (Granić, 2018:14).

Početakom 60-ih godina 20. stoljeća dolazi do ekološke osviještenosti i očuvanja prirode. Rasla je ljudska svijest o važnosti očuvanja okoliša te je došlo do ubrzanog rasta potražnje za aktivnostima na otvorenom (Juričić, 2018). Francuski inženjer Pierre Marcel Lemoigne je 1961. godine osmislio parasailing, koji se tada koristio u vojne svrhe, ali nekoliko godina kasnije je postao turistička aktivnost.⁶ Ulaskom u iduće desetljeće građanska prava i društvene vrijednosti su se promijenile, tijekom čega su žene počele napuštati svoje domove kako bi se upuštale u košarkaške i druge aktivnosti na otvorenom (Juričić, 2018). Razni ljudi su još u prethodnom desetljeću razvijali razne padobrane te se 1978. godine počeo razvijati paraglajding, a godinu dana kasnije je osnovana prva škola paraglajdinga.⁷ U tom desetljeću dolazi do jedrenja na dasci u svijetu, ali i u Hrvatskoj, 1980-ih do brdskog biciklizma i ronjenja, a sredina 1990-ih se smatra zlatnim dobom raftinga (Tkalčec, 2018). Time se 20. stoljeće može smatrati zlatnim dobom razvoja pustolovnih aktivnosti na tlu i u vodi te dobom uvođenja pustolovnih aktivnosti u zrak.

U današnjem suvremenom dobu čovječanstvo se nalazi u 21. stoljeću koje je još u svojoj prvoj polovici, no i ono je imalo značajnih događanja unutar pustolovnog turizma. Tijekom 2000-ih godina organizirane su prve pustolovne utrke u Republici Hrvatskoj među kojima su Cro-Challenge i Terra Incognita. Republika Hrvatska je prepoznata kao zanimljiva pustolovna destinacija te se počela promovirati u pustolovnom smislu, a došlo je i do porasta ponude i potražnje za pustolovnim aktivnostima (Tkalčec, 2018). U prvom desetljeću 21. stoljeća dolazi do sve veće popularnosti pustolovnog turizma. „Sve je više prisutan turizam temeljen na prirodi i kulturnim interesima. Velik broj ljudi okreće se planinarenju, aktivnostima na rijekama ili u moru, a osim toga ljudi su zainteresirani učiti o drugim kulturama, različitim navikama i običajima diljem svijeta“ (Vilić, 2020:8). Dokaz toga je što se na internetskim stranicama može pronaći izuzetno veliki broj poslovnih subjekata koji nude pustolovne aktivnosti i posluju u svijetu i u Republici Hrvatskoj. U nekim zemljama su pustolovna

⁶ Rookie Road, dostupno na: <https://www.rookieroad.com/parasailing/what-is/> (21.6.2022.)

⁷ US Hang Gliding & Paragliding Association, dostupno na: <https://www.usgpa.org/page/history-of-paragliding.aspx> (21.6.2022.)

putovanja postala i glavni ekonomski resurs (Juričić, 2018). Mogući razlog toga je što današnji turisti traže ponudu u kojoj se mogu aktivno uključiti. Što se tiče budućnosti, uvijek postoje mogućnosti za osmišljavanje novih oblika pustolovnih aktivnosti, što potvrđuje činjenica da se prema navedenim podacima u zadnjih 70 godina pustolovni turizam neprestano razvijao.

2.2. Trendovi pustolovnog turizma

Trendovi su pojave koje su popularne u određenom vremenskom periodu. Oni se mogu odnositi na sve gospodarske sektore, uključujući i turizam, a samim time i pustolovni turizam. Prema raznim podacima, pustolovni turizam ima trendove u mnogim područjima, među kojima su trendovi tehnologije, iskustva putovanja, trendovi proizvoda, destinacijski trendovi te takozvani trend „the big picture“.⁸

Prema trendu „the big picture“, pustolovni turizam kontinuirano raste. Adventure Travel Trends Snapshot Survey je proveo istraživanje 2018. godine prema kojem više od 70% turoperatora izjavljuje da rastu, 40% ih navodi da su glavni razlog njihova rasta turisti, te se procjenjuje da međunarodno tržište pustolovnih putovanja iznosi oko 683 milijarde dolara.⁹ Spomenuto istraživanje je staro oko 4 godine, ali postoji i starija istraživanja provedena 2010. i 2013. godine. Prema istraživanjima iz 2010. godine, procjena međunarodnih tržišta pustolovnih putovanja je iznosila 89 milijardi dolara, a prema istraživanju iz 2013. godine, 263 milijarde dolara (Brodar, 2020). To dokazuje tvrdnju da pustolovni turizam raste te da je sve popularniji. Nadalje, smatra se da će Kina biti najveći izvor pustolovne potražnje. Rezultati istraživanja iz 2017. godine prikazuju da su Kinezi navedene godine išli na 23 490 000 pustolovnih putovanja.¹⁰ Idući trend unutar grupe „the big picture“ se odnosi na politički utjecaj na pustolovni turizam. Smatralo se da bi moglo doći do terorističkih napada te političkih preokreta koji bi mogli negativno utjecati na turizam, te bi ponuđači pustolovnih usluga trebali imati planove upravljanja i komunikacije za slučaj krize.¹¹ To se može povezati s trenutnim ratom između Rusije i Ukrajine, koji ima posljedice za Europu, ali postoji prijetnja da bi rat mogao eskalirati i obuhvatiti i druge države što bi imalo negativne

⁸ 20 Adventure Travel Trends to watch in 2018, dostupno na: <https://cdn.adventuretravel.biz/research/2018-Travel-Trends.pdf> (17.5.2022.)

⁹ Ibidem

¹⁰ China Adventure Tourism Market Study, dostupno na: <https://bannikin.com/wp-content/uploads/2019/06/Bannikin-China-Adventure-Tourism-Report.pdf> (17.5.2022.)

¹¹ 20 Adventure Travel Trends to watch in 2018, dostupno na: <https://cdn.adventuretravel.biz/research/2018-Travel-Trends.pdf> (17.5.2022.)

posljedice na cijeli svijet.

Iduća grupa trendova su tehnološki trendovi. Tehnologija se svakodnevno razvija i evoluirala što utječe na cijeli svijet. Time dolazi do raznih inovativnih načina korištenja tehnologije koji se već primjenjuju u manjoj mjeri, ali se pretpostavlja kako će oni u budućnosti biti svakodnevni. Koristi se računalni program „chatbot“, koji pomaže u odgovaranju na razna pitanja turista, prodaji te marketingu, a uz chatbot se razvija i virtualna stvarnost za koju se 49% pružatelja pustolovnih usluga pristalo koristiti.¹² Virtualna stvarnost pomaže u promatranju prostora koji su u realnom svijetu teški za doseći te upoznaje turiste s destinacijom.¹³ Pretpostavlja se da se za virtualnu stvarnost odlučuju turisti koji nemaju dovoljno hrabrosti da se iskušaju u određenim pustolovnim aktivnostima, a uz virtualnu stvarnost se može promatrati razne gradove i kulture u raznim povijesnim razdobljima (Vilić, 2020). Accentive Interactive je otkrio da 100% turističkih brendova koristi web analitiku, koja se odnosi na velike količine podataka koji se koriste za analizu novih trendova, rizika, uvida i preferencija, a mogu pomoći i u istraživanju tržišta, strateškom menadžmentu te upravljanju prihodima i reputacijom.¹⁴ No, velika količina podataka ima i svoje mane. Zbog ogromne količine podataka pustolovni turizam postaje manje pustolovan u smislu da se razotkriva previše informacija o pustolovnim destinacijama te se gubi osjećaj iznenađenja u destinaciji.¹⁵ Posljednji tehnološki trend je Blockchain, koji još nije implementiran unutar turizma, ali postoje razne pretpostavke za njega. Glavni cilj Blockchaina je transformacija načina na koji se koriste i pohranjuju podaci te će proces rezervacija putovanja učiniti sigurnijim.¹⁶

Treća grupa trendova je iskustvo pustolovnih putnika. Dolazi do sve većeg broja pustolovnih putnika koji se odlučuju da putuju samostalno. Trend se temelji na tome da turist koji putuje sam može biti potpuno usmjeren na sebe i svoje želje te ima apsolutnu kontrolu nad svojim putovanjem (Vilić, 2020). Pustolovne kompanije koje privlače samostalne putnike bi trebale razumjeti zašto ljudi putuju sami te im prilagoditi marketing i svoje proizvode, stvoriti posebne grupe za solo putnike te se usredotočiti na posebne interese solo putnika.¹⁷

¹² Meero, dostupno na: <https://www.meero.com/en/news/corporate/583/2037-learn-more-about-the-future-visual-trends-of-adventure-tourism-en> (17.5.2022.)

¹³ 20 Adventure Travel Trends to watch in 2018, dostupno na: <https://cdn.adventuretravel.biz/research/2018-Travel-Trends.pdf> (17.5.2022.)

¹⁴ China Adventure Tourism Market Study, dostupno na: <https://bannikin.com/wp-content/uploads/2019/06/Bannikin-China-Adventure-Tourism-Report.pdf> (17.5.2022.)

¹⁵ 20 Adventure Travel Trends to watch in 2018, dostupno na: <https://cdn.adventuretravel.biz/research/2018-Travel-Trends.pdf> (17.5.2022.)

¹⁶ Meero, dostupno na: <https://www.meero.com/en/news/corporate/583/2037-learn-more-about-the-future-visual-trends-of-adventure-tourism-en> (17.5.2022.)

¹⁷ 20 Adventure Travel Trends to watch in 2018, dostupno na: <https://cdn.adventuretravel.biz/research/2018-Travel-Trends.pdf> (17.5.2022.)

Nadalje, dolazi do takozvanog „sporog“ turizma. Unutar sporog turizma se namjerava odbaciti preveliku potrošnju, uključena je velika radoznalost, turisti imaju dovoljno vremena za otkrivanje novih mjesta i pružaju si mir (Vilić, 2020). Uz to se može nadovezati trend sve veće želje pustolovnih turista da se privremeno osjećaju kao lokalno stanovništvo, a nadalje žele iskoristiti pustolovne aktivnosti za poboljšanje svog mentalnog zdravlja te nerijetko u pustolovnim destinacijama odlaze na wellnes, ali ne kao primarni razlog dolaska u destinaciju.¹⁸

Četvrta grupa trendova odnosi se na pustolovne proizvode. Obilježja takvih trendova vidljiva su u tome da turisti ne traže iskustvo samo unutar raznih aktivnosti, već da steknu osobni razvoj, da se opuste od raznih obaveza te da se udalje od tehnologije, a žele i boraviti unutar luksuznih hotela.¹⁹ Ranije u radu je navedeno da se povećava broj solo putnika, a uz njih dolazi i do većeg broja žena koje se uključuju u pustolovni turizam. Žene putuju na razna međunarodna pustolovna putovanja i više od muškaraca.²⁰ Time dolazi i do osnivanja agencija koje nude pustolovne usluge isključivo samo ženama.²¹ Dolazi do popularizacije biciklističkih putovanja (Vilić, 2020). Prema Adventure Travel Trend Association dolazi i do popularizacije zimskih pustolovnih aktivnosti kao što je skijanje.²²

Posljednja grupa pustolovnih trendova je usmjerena na destinaciju. Prvi od takvih trendova je povezan s činjenicom da se broj pustolovnih turista povećava, a to koliko ima prednosti ima i nedostataka. Povećanjem broja turista dolazi do prenapučenosti destinacija te do devastacije okoliša. Najveći problem toga je što su pustolovne destinacije nastanjene krhkim ekosustavima, ranjivim populacijama te ugroženim životinjskim vrstama za koje je potrebno poduzeti mjere zaštite, a uz to dolazi i do trenda premalog broja dolaska turista u određenim destinacijama, koje pokušavaju poboljšati svoju konkurentnost na tržištu uvođenjem pustolovnih aktivnosti.²³ Posljednji od trendova se odnosi na održivi razvoj turizma. Jedan od načina definiranja održivog razvoja turizma je promjena strukture globalne potrošnje i proizvodnje koji ne remete ekosustav (Bartoluci, 2011). Na temelju toga, pustolovne destinacije moraju razmotriti kvote svojih kapaciteta, osigurati bolji javni prijevoz, nadzor destinacije i uspostaviti programe evaluacije te nastojati pružiti podršku tim mjerama

¹⁸ Ibidem

¹⁹ US Hang Gliding & Paragliding Association, dostupno na: <https://www.ushpa.org/page/history-of-paragliding.aspx> (21.6.2022.)

²⁰ Conde Nast Traveler, dostupno na: <https://www.cntraveler.com/story/solo-female-adventure-travel-is-on-the-rise> (17.6.2022.)

²¹ 20 Adventure Travel Trends to watch in 2018, dostupno na: <https://cdn.adventuretravel.biz/research/2018-Travel-Trends.pdf> (17.5.2022.)

²² Ibidem

²³ Ibidem

kako bi se osigurao daljnji razvoj pustolovnog turizma koji neće biti štetan za okoliš.²⁴

2.3. Pustolovni doživljaj

Turisti svojim putovanjima u razne destinacije žele iskusiti razne doživljaje kojih će se rado sjećati cijeli život. Turistički doživljaj se može definirati kao skup međusobno povezanih emotivnih sastavnica uvezenih u destinacijski aranžman na način da turistima omoguće da steknu razna nsvakidašnja iskustva (Dunović, 2020). Ta se definicija može vrlo lako povezati s pustolovnim turizmom jer se u sklopu navedenog turizma nudi veliki broj aktivnosti koje su vrlo neuobičajene i pružaju nsvakidašnja iskustva. Na Slici 1. su prikazane sastavnice turističkih doživljaja.

Slika 1. Sastavnice turističkog doživljaja

Izvor: prilagođeno prema Banić, B., (2019): Turizam i ekonomija doživljaja, Završni rad, Sveučilište u Splitu, str. 12.

Sve sastavnice iz Slike 1. se mogu na određeni način uključiti u pustolovni doživljaj. Pustolovni turizam je temeljen na prirodi, zbog čega su krajolik i klima od izuzetne važnosti. Nadalje, kako bi turisti došli u pustolovnu destinaciju, potreban im je transport do nje, a sama pustolovna destinacija može nuditi razne izlete kao što su trekking i arheološke ekspedicije.

²⁴ The Explorers Club, dostupno na: <https://www.explorers.org/> (4.6.2022.)

Duljim boravkom u destinaciji, turistima je potrebno osigurati smještaj, hranu i piće. Turisti iskuse zabavu svojim uključivanjem u pustolovne aktivnosti. Glavna atrakcija pustolovnog turizma je priroda. No, sve te navedene sastavnice nisu dovoljne za pustolovni doživljaj; on uključuje mnogo više.

Glavna razlika pustolovnog turizma u odnosu na većinu ostalih specifičnih oblika turizma je u tome što se pustolovni turisti aktivno uključuju u razne fizičke aktivnosti. Turistički doživljaji su se kroz godine promijenili. Nekada su oni uključivali predvidljivost potreba tadašnjih turista, pasivni sezonski odmor, homogene velike grupe i sigurnost koja je omogućivala prodaju organiziranih izleta, dok danas doživljaji uključuju novo razvijene potrebe turista da uče, otkrivaju i da se podvrgnu jedinstvenim iskustvima na način kojim neće biti promatrači već sudionici (Tubić, 2019). Turistički doživljaj je nekada bio masovan, homogen, predvidljiv i pasivan, a danas je individualan, promjenjiv, proaktivan, subjektiviziran te interaktivan.²⁵ Upravo takve doživljaje pustolovni turizam nudi. Pustolovni doživljaji uključuju fizički napor, kontakt s prirodom, kontakt s različitim kulturama, razna otkrića, izazov, bijeg od svakodnevnog života, nesiguran ishod, opasnost, rizik, adrenalin te razne emocije (Homoky, 2019). Rizik i adrenalin su možda i najvažniji elementi pustolovnog doživljaja. Ta dva elementa doživljaja se ne može pronaći niti u jednom specifičnom obliku turizma osim u pustolovnom turizmu. Kako je ranije navedeno u radu, ako turisti ne budu dovoljno oprezni prilikom uključivanja u razne pustolovne aktivnosti, može doći do raznih ozljeda. Pustolovne aktivnosti koje možda pružaju i najveću razinu rizika i adrenalina su aktivnosti u zraku. No, to sve pruža jedinstvena iskustva turistima jer oni žele savladavati razne rizike i opasnosti, čime usavršavaju svoje vještine, razvijaju se te ostvaruju razna dostignuća (Brodar, 2020). Prema raznim istraživanjima turisti vole rizik i adrenalin jer oni uzrokuju uzbuđenje, a visoka razina uzbuđenja može dovesti do velike razine zadovoljstva te povećati kognitivne sposobnosti.²⁶

²⁵ Priručnik o doživljajima, dostupno na: <https://www.htz.hr/sites/default/files/2017-01/Prirucnik-o-doživljajima.pdf> (18.6.2022.)

²⁶ EHL Insights, dostupno na: <https://hospitalityinsights.ehl.edu/adventure-tourism-thrill-seeker-traveler> (18.6.2022.)

3. PUSTOLOVNE AKTIVNOSTI

Budući da pustolovni turizam ima jako veliki broj aktivnosti, one su podijeljene u nekoliko skupina. Prva i glavna podjela se odnosi na hard i soft pustolovne aktivnosti. U soft kategoriju spadaju pustolovne aktivnosti za koje turisti ne moraju imati posebne vještine, a imaju niski stupanj rizika, dok hard aktivnosti imaju visoki stupanj rizika, intenzivnu uključenost te turisti moraju imati potrebna znanja i vještine (Tkalčec, 2018). Prema vrsti pustolovnih aktivnosti postoje aktivnosti na tlu, aktivnosti u vodi i aktivnosti u zraku, a upravo će se o njima diskutirati u ovome poglavlju.

3.1. Aktivnosti na tlu

Moglo bi se reći da su pustolovne aktivnosti na tlu temelj pustolovnog turizma. One su bile među prvim pustolovnim aktivnostima koje su se razvijale tijekom povijesti. Ovakve se aktivnosti mogu odvijati po šumama, planinama i svim ostalim prirodnim područjima na kopnu. U Tablici 2. je prikazan popis pustolovnih aktivnosti na tlu zajedno s njihovom grupacijom u hard i soft aktivnosti.

Tablica 2. Aktivnosti na tlu

AKTIVNOST	KATEGORIJA AKTIVNOSTI	DEFINICIJA
Arheološka ekspedicija	Soft	Arheološka ekspedicija uključuje otkrivanje, obradu i snimanje iskopanih arheoloških ostataka, a može uključivati artefakte koje su ljudi izradili prije mnogo desetljeća i stoljeća. ²⁷
Pješačenje (Backpacking)	Soft	Aktivnost u kojoj turisti putuju najčešće samostalno, imaju neograničenu slobodu kretanja, sve što im je potrebno nose u ruksaku, a najčešći turisti su mlade osobe (Granić, 2018).
Promatranje ptica	Soft	Aktivnost u kojoj obrazovane skupine ljudi promatraju ptice golim okom ili raznim pomagalicama kao što su dalekozor, teleskop i foto aparat te potiču zaštitu okoliša i ptica (Granić, 2018).

²⁷ Project Expedition, dostupno na: <https://www.projectexpedition.com/activity/cultural-immersion/archaeological-exploration/> (19.6.2022.)

Kampiranje	Soft	Kampiranje je boravak u prirodi prilikom čega turisti noće u kampovima, šatorima i kamp kućicama koristeći se vlastitom i tuđom opremom (Gašparin, 2016).
Speologija	Hard	Istraživanje jama, špilja i drugih krških fenomena, a kao glavni cilj ima izradu speoloških nacrti špilje ili jame, mjerenje dimenzija i pružanja špiljskih kanala te dokumentiranje primijećenih morfoloških, geoloških, hidroloških i drugih svojstava. ²⁸
Penjanje	Hard	Penjanje se odvija na prirodnim ili umjetnim stijenama građenim za penjanje, njime se mogu baviti i djeca i starije osobe, a penjačka oprema se koristi za zaštitu od padova, ali ne i za pomoć u penjanju. ²⁹
Ribolov	Soft	Pecanje riba korištenjem ribarske opreme.
Heli skijanje	Hard	Vožnja helikopterom do vrha planine, a zatim skakanje s pet metara visine te spuštanje skijama koje uključuje akrobatske skokove i izbjegavanje oštih vrhova stijena. ³⁰
Jahanje konja	Soft	Jahanje konja po raznim rutama za koji se odlučuju i starije osobe i djeca.
Lov	Soft	Lov životinja po šumama za što se obično odlučuju lovci.
Orijentacijsko trčanje	Soft	Hodanje ili trčanje po nepoznatim lokacijama te obilazak unaprijed određene lokacije označene na zemljovidu u što kraćem vremenu uz pomoć zemljovida i kompasa. ³¹
Istraživačka ekspedicija	Soft	Oblik putovanja kojim se bave istraživači koji u skupinama odlaze na duga putovanja odvojeni od ostatka svijeta radi otkrivanja nepoznatih krajeva (Jurčec, 2017).
Safari	Soft	Vožnja posebnim terenskim vozilima prilagođenim za neasfaltirana područja kojima se obilaze prirodne i

²⁸ Hrvatski planinarski savez, dostupno na: <https://www.hps.hr/speleologija/> (19.6.2022.)

²⁹ Fitness.com.hr, dostupno na: <https://www.fitness.com.hr/sport/outdoor-sportovi/Sportsko-penjanje.aspx> (19.6.2022.)

³⁰ Skijanje.rs, dostupno na: <https://www.skijanje.rs/sportovi/free-style-ski-sportovi/ekstremno-skijanje-heli-ski/> (19.6.2022.)

³¹ Orijentacijski klub Vihor, dostupno na: <http://vihor.hr/o-orijentaciji/orijentacijsko-trcanje/> (19.6.2022.)

		ostale znamenitosti (Granić, 2018).
Trekking	Hard	Dugo pješaćenje u područjima gdje transportna sredstva nisu dostupna, a zahtjeva normalnu razinu kondicije te lokalnog vodiča. ³²
Eko turizam	Soft	Putovanje u nezagađena prirodna područja, posebno u zaštićenim područjima kao što su nacionalni parkovi i parkovi prirode (Ojurović, 2017).
Biciklizam	Soft	Rekreativna aktivnost tijekom koje ljudi voze bicikl po kopnu (Granić, 2018).
Vožnja brdskim biciklom	Hard	Ekstremna aktivnost u kojoj se bicikl vozi izvan izgrađenih prometnih pravaca kao što su brda i šumski putovi (Granić, 2018).
Paintball	Soft	Igra i sport u kojem se sudionici podijele u timove, a cilj je eliminirati ostale igrače tako da ih se pogodi kuglicama s bojom iz posebnog pištolja zvanog paintball marker. ³³
Planinarenje (Hiking)	Soft	Penjanje po planinama za koje je potrebno imati određeno znanje i vještine (Granić, 2018).
Kanjoning	Hard	Hodanje, penjanje, plivanje i skakanje kroz kanjone (Jurčić, 2016).

Izvor: prilagođeno prema Juričić, J. (2016): Potencijali razvoja pustolovnog turizma u Republici Hrvatskoj s posebnim naglaskom na ronilački turizam, Završni rad, Sveučilište u Splitu, str. 11-12.; Tkalčec, V. (2018): Analiza i potencijal pustolovnog turizma Hrvatske, Završni rad, Međimursko veleučilište u Čakovcu, str. 14.; Granić, A. (2018): Adrenalinski parkovi kao dio turističke ponude Hrvatske, Završni rad, Veleučilište u Karlovcu, str. 4-12.

Prema Tablici 2. se može vidjeti da na tlu prevladavaju soft pustolovne aktivnosti. Definiranjem svih aktivnosti na tlu, može se zaključiti da one nisu previše rizične, što se potvrđuje time da ih većina spada u soft kategoriju.

³² Tourism Beast, dostupno na: <https://www.tourismbeast.com/types-of-adventure-tourism/> (19.6.2022.)

³³ Paintball Raport, dostupno na: <https://www.paintball-raptor.net/paintball/> (19.6.2022.)

3.2. Aktivnosti na vodi

Pustolovne aktivnosti u vodi su mlađe od aktivnosti na tlu te ih ima mnogo manje. Ovakve se aktivnosti odvijaju na rijekama, jezerima i moru. U Tablici 3. se može vidjeti popis aktivnosti na vodi.

Tablica 3. Aktivnosti na vodi

AKTIVNOST	KATEGORIJA AKTIVNOSTI	DEFINICIJA
Vožnja kanuom	Soft	Kanu je mali čamac koji je izvorom potekao od Indijanaca. ³⁴ To je otvoreniji čamac namijenjen za sjedenje dviju ili više osoba, vesla su kratka i imaju lopaticu samo na jednoj strani (Juričić, 2018).
Vožnja kajakom	Soft	Vožnja kajakom se odvija na velikim vodenim površinama, kajak potječe od eskimske riječi „ajuk“, jer su tako Eskimi zvali čamac kojim su vozili ribu, ima uzak trup (Granić, 2018). Čamac za kajaking je zatvorenijeg tipa prilagođen za samo jednu osobu, a lopatice imaju na obje strane vesla (Juričić, 2018).
Daskanje na vodi pomoću zmaja (Kitesurfing)	Hard	Osoba stoji na dasci na vodi, drži ručku koja je užetom vezana za zmaja koji služi kao jedro, jer zmaj leti pomoću snage vjetra, što vuče dasku po vodi a s njom i osobu koja na njoj stoji (Granić, 2018).
Daskanje na vodi pomoću glisera (Wakeboarding)	Hard	Vrlo slična aktivnost kitesurfingu, a glavna razlika je što se uže veže za gliser kojem nije potrebna snaga vjetra (Granić, 2018).
Rafting	Soft	Spuštanje više ljudi po rijeci u gumenom čamcu na napuhavanje. ³⁵
Jedrenje	Soft	Pokretanje, upravljanje, okretanje i zaustavljanje jedrilice koju pokreće vjetar (Juričić, 2018).
Ronjenje	Soft	Ronjenje na dah ili posebnom opremom kako bi se promatrao podvodni svijet u maksimalnoj dubini 40 metara, a veće dubine od te se ne smatraju sigurnom. ³⁶

³⁴ Kanuing Kupa, dostupno na: <https://kanuing-kupa.com/rekreacija/> (20.6.2022.)

³⁵ Raftrek, dostupno na: <https://raftrek.com/aktivnosti/rafting/> (20.6.2022.)

³⁶ Škole.hr, dostupno na: <https://www.skole.hr/ronjenje-3/> (20.6.2022.)

Surfanje	Soft	Sport tijekom kojeg se koristi energija valova koji se lome prilaženjem obali što omogućuje surferu da se kreće po površini vala. ³⁷
-----------------	------	---

Izvor: prilagođeno prema Tkalčec, V. (2018): Analiza i potencijal pustolovnog turizma Hrvatske, Završni rad, Međimursko veleučilište u Čakovcu, str. 14.; Granić, A. (2018): Adrenalinski parkovi kao dio turističke ponude Hrvatske, Završni rad, Veleučilište u Karlovcu, str. 4-12.

Prema Tablici 3. se može vidjeti da od vodenih aktivnosti prevladava soft kategorija. Može se zaključiti da su aktivnosti na vodi možda i sigurnije od onih na tlu, no ovakve aktivnosti zahtijevaju više strpljenja, vježbe, iskustva i sposobnosti.

3.3. Aktivnosti u zraku

Aktivnosti u zraku su najrjeđe pustolovne aktivnosti, a od svih aktivnosti one su se najkraće razvijale. U Tablici 4. je prikazan popis aktivnosti u zraku.

Tablica 4. Aktivnosti u zraku

AKTIVNOST	KATEGORIJA AKTIVNOSTI	DEFINICIJA
Paragliding	Hard	Aktivnost u kojoj pilot sjedi na sjedalici zvanoj parajedrilica, vezan je sa sjedalicu, nosi kacigu i dodatni padobran te polijeće sa brda, a tijekom leta koji može trajati satima se pređe i preko 100 kilometara (Granić, 2018).
Bungee Jumping	Hard	Sudionici bungee jumpinga se vežu elastičnom vrpcom i skaču s mosta ili bilo koje površine s nadmorskom visinom oko 30 metara. ³⁸
Zipline	Hard	Aktivnost u kojoj se osobe spuštaju između dvije točke na čeličnom užetu za koje su pričvršćene pokretnom koturaljkom. ³⁹
Let balonom na topli zrak (Ballooning)	Soft	Balon na topli zrak se sastoji od balona koji je užetom od nehrđajućeg čelika pričvršćen za košaru u kojoj se ljudi prevoze, od plinskog plamenika koji je smješten iznad košare te od ventila plamenika kojim se upravlja balonom na način da se njime ispušta topli zrak kojim se balon podiže u visine, a

³⁷ Kohola Surf Camps, dostupno na: <https://koholasurf.com/hr/o-nama/> (20.6.2022.)

³⁸ Škole.hr, dostupno na: <https://www.skole.hr/kako-je-nastao-bungee-jumping/> (21.6.2022.)

³⁹ Pegasus, dostupno na: <https://www.flypgs.com/en/extreme-sports/zip-lining#WhatisZipLining> (21.6.2022.)

		hlađenjem zraka se spušta (Granić, 2018).
Skydiving	Hard	Skok iz letjelice na velikim visinama te padanje na tlo korištenjem padobrana. ⁴⁰
Hang gliding	Hard	Aktivnost slična paraglidingu u letjelici drugačijeg dizajna gdje osobe nisu u sjedećem nego u ležećem položaju, za polijetanje je potrebna brzina vjetra 40 kilometara na sat, što je duplo više u odnosu na paragliding, te se dostiže veća brzina letenja nego paraglidingom. ⁴¹
Parasailnig	Soft	Jedna osoba vozi vodeno ili kopneno prijevozno sredstvo za koje je užetom vezano sjedalo s velikim padobranom na kojoj druga osoba sjedi, a kada vozač dosegne dovoljnu brzinu, vjetar će podići padobran i sjedalo u zrak. ⁴²

Izvor: prilagođeno prema Granić, A. (2018): Adrenalinski parkovi kao dio turističke ponude Hrvatske, Završni rad, Veleučilište u Karlovcu, str. 4-12.; Juričić, J. (2016): Potencijali razvoja pustolovnog turizma u Republici Hrvatskoj s posebnim naglaskom na ronilački turizam, Završni rad, Sveučilište u Splitu, str. 11-12.; Zuanović, K. (2019): Analiza naprezanja konstrukcije ovjesne jedrilice, Završni rad, Sveučilište u Zagrebu, str. 1, Tourism Notes, <https://tourismnotes.com/adventure-tourism/> (11.7.2022.)

Prema Tablici 4. se može vidjeti da u zraku prevladavaju hard aktivnosti. Definiranjem svih aktivnosti u zraku, može se zaključiti da su one najrizičnije pustolovne aktivnosti. Razlog toga je što je za njih potrebno imati jako dobre sposobnosti i vještine, sva oprema za letenje mora biti ispravna i ne smije se kod nje zanemariti ni najsitniji detalj da ne bi došlo do ozljede, koje u ovoj skupini aktivnosti mogu biti i kobne budući da se leti na ogromnim visinama.

4. TURIZAM I LOKALNO STANOVNIŠTVO

Ovo poglavlje se sastoji od dva djela. Prvi dio se odnosi na utjecaj turizma na lokalno stanovništvo. Tu će se prikazati sve koristi ali i negativne posljedice turizma za lokalno stanovništvo. Drugi dio se odnosi na ulogu lokalnog stanovništva na razvoj turizma. Time će se prikazati kako lokalno stanovništvo može doprinijeti razvoju turizma u svojem domicilu.

⁴⁰ Skydive Long Island, dostupno na: <https://www.skydivelongisland.com/about/articles/what-is-skydiving/> (21.6.2022.)

⁴¹ Manawa Blog, dostupno na: <https://blog.manawa.com/en/outdoor-activities/paragliding/paragliding-vs-hang-gliding-which-one-is-really-dominating-the-skies/> (21.6.2022.)

⁴² Rookie Road, dostupno na: <https://www.rookieroad.com/parasailing/what-is/> (21.6.2022.)

4.1. Utjecaj turizma na lokalno stanovništvo

Razvojem turizma u destinacijama dolazi do raznih posljedica koje mogu biti i pozitivne i negativne. Te posljedice utječu na cijelu destinaciju, ali i na njeno stanovništvo. Vrlo je važno objasniti stanovništvu kako bi razvoj turizma mogao utjecati na njih, te pridobiti njihovo povjerenje a time i njihov pristanak na razvoj turizma u njihovom domicilu. Kada razni turistički djelatnici žele razviti turizam u destinaciji, moraju uzeti u obzir sve posljedice do kojih bi moglo doći. One mogu biti ekonomske, političke, društvene, kulturne i ekološke (Jujnović, 2021). U nastavku će se sve posljedice objasniti.

Ekonomija je vrlo važna jer se odnosi na novac, a novac je važan jer se njime osiguravaju primarne životne potrebe. Turizam se smatra najbrže rastućim ekonomskim sektorom u smislu kreiranja radnih mjesta i prihoda (Bečić i Črnjar, 2010). Zbog toga se glavnim pozitivnim ekonomskim doprinosima stanovništvu smatraju rast dohotka, zapošljavanje i kapitalna ulaganja (Kesar, 2011). Zatim dolazi do redistribucije dohotka, poboljšanja ekonomske strukture, poticanja poduzetničkih aktivnosti te stimuliranja regionalnog razvoja i smanjenja regionalnih nejednakosti čime nerazvijena područja dobivaju priliku za razvoj (Sablić, 2016). Veće su mogućnosti zapošljavanja mladih ljudi te se potiče izrada i prodaja domaćih proizvoda i usluga (Rodić, 2017). Zatim dolazi do poboljšanja životnih uvjeta, koristi od strane valute i ekspanzija raznih ekonomskih sektora (Blažević, 2019). Nadalje, dolazi do prikupljanja novčanih sredstava za razvoj zajednice (Jujnović, 2021). Redistribucija dohotka se ostvaruje između emitivnog i receptivnog područja tijekom potrošnje turista čime se inozemni prihodi ostvareni u receptivnim područjima smatraju prihodima ostvarenim na temelju izvoza; poboljšanjem ekonomske strukture dolazi do modernizacije receptivnog područja, čime lokalno stanovništvo iz poljoprivrednih aktivnosti prelazi u građevinarstvo (Sablić, 2016).

Kada se govori o negativnim ekonomskim učincima, najviše se spominje sezonalnost kao glavni uzorak. Sezonalnost u turizmu uzrokuje neravnomjernost ostvarenih učinaka tijekom godine, a osim sezonalnosti se povećavaju cijene proizvoda i usluga unutar destinacije (Sablić, 2016). Također, radna snaga je jedan od važnih elemenata podložen negativnim ekonomskim učincima. Radna snaga iz ruralnih područja migrira u urbana, iz drugih gospodarskih sektora prelazi u turistički sektor, uvozi se jeftinija radna snaga te se povećava broj sezonskih radnika, a smanjuje broj stalno zaposlenih radnika (Rodić, 2017). Dolazi do prevelike ekonomske ovisnosti o turizmu koji je pod kontrolom mnogih stranih investitora i rukovoditelja, stvaraju se nestabilni uvjeti zaposlenja lokalnog stanovništva te je prevelik

naglasak na turizmu na štetu drugih industrija (Blažević, 2019). Prema tome se može zaključiti da se uz učinkovito upravljanje turizmom u destinaciji mogu ostvariti značajne pozitivne ekonomske koristi, a umanjiti štete od turizma.

Politički, društveni i kulturni učinci su od velike važnosti, jer ako lokacija nema stabilnu politiku to neće pozitivno utjecati na imidž destinacije čime se gube turisti. Društvenim učinkom se mora postići ravnopravnost svih društvenih skupina, a kulturnim učinkom se treba postići ravnopravnost pripadnika svih kultura. Politikom se omogućuje sudjelovanje lokalnog stanovništva u raznim aktivnostima razvoja destinacije, osiguravaju se prava upravljanjem resursa, bolje se uvažava zajednica od strane trećih osoba te se osnažuje lokalna zajednica. (Jujnović, 2021). Društveni i kulturni učinak se može gledati odvojeno, ali i zajedno kao društveno-kulturni učinak. Pozitivni društveno-kulturni učinak je osnaživanje lokalnog ponosa prema baštini čime se ona valorizira i čuva, potiču se mir, kulturna svijest, brisanje raznih predrasuda, a povećava se tolerancija prema raznim narodima, osiguravaju se sredstva za obnovu raznih kulturnih, prirodnih i antropogenih znamenitosti te se razvija zajednička infrastruktura i suprastruktura što poboljšava kvalitetu života (Rodić, 2017). Uz sve prethodno navedeno dolazi i do većeg prava žena (Blažević, 2019). Sama društvena funkcija doprinosi i pravednom dodjeljivanju raznih uloga između mladih i starijih ljudi, uspostavljanju organizacije za upravljanje destinacijom te poticanju obrazovanja, a kultura doprinosi poticanju kulturnih razmjena (Jujnović, 2021). Kako društveno-kulturni učinci mogu biti pozitivni, mogu biti i negativni. Dolazi do migracijskih pritisaka na turistička područja, što dovodi do depopulacije ruralnih područja, povećava se porez zbog izgradnje potrebne turističke infrastrukture te dolazi do inflacije (Sablić, 2016). Može se zaključiti da razvoj turizma može vrlo pozitivno utjecati na lokalnu zajednicu, ali i negativno, posebno iseljavanjem lokalnog stanovništva. Mora se postići da lokalnom stanovništvu bude što bolje, a ne utjecati na to da se iseljavaju jer se tako kvari imidž i destinacije i institucija koje su u njoj provodile razne turističke projekte.

Posljednja skupina turističkih učinaka stanovništvu su ekološki učinci. Njihov značaj leži u činjenici da današnji turisti sve više odlaze na ruralna područja kako bi se odmaknuli od gradske buke i zagađenosti. Uz prethodno navedeno, ljudi koji žive u očuvanim prirodnim područjima žele se brinuti za čistoću svoje okoline, a turizam u tome može pomoći, ali i ugroziti okoliš. Među pozitivnim učincima su održavanje šumskih, vodenih i ostalih resursa, zaštita prirodnih resursa, podizanje ekološke osviještenosti stanovništva, obnavljanje znamenitosti te estetsko uređenje lokacije (Rodić, 2017). Nadalje, dolazi do istraživanja potencijalno zagađenih područja, odlaže se otpad te se stanovništvo obrazuje i informira o

okolišu (Jujnović, 2021). U negativne ekološke učinke spadaju promjene broja i kvalitete flore i faune, erozija tla, smanjenje zaliha vode i fosilnih goriva, rizik od požara te degradacija prostora (Kljaković-Gašpić, 2018). Dolazi i do problema s korištenjem zemljišta, prenatrpanost, uništavanje vegetacije, oštećenje povijesnih lokacija, ekološki poremećaj, arhitektonsko zagađenje, zagađenje vode i zraka te problemi s odlaganjem smeća (Blažević, 2019).

4.2. Uloga lokalnog stanovništva u razvoju turizma

Lokalno stanovništvo ima ključnu ulogu u razvoju turizma. Ako ne pristanu na razvoj turizma u njihovom domicilu, onda nije moguće provoditi razvojne projekte jer će se stanovništvo pobuniti. Ako se stanovništvo uključi u razvoj turizma to može u velikoj mjeri pomoći raznim djelatnicima u turizmu jer nitko ne poznaje destinaciju bolje od lokalnog stanovništva. Iz toga dolaze razne prednosti za razvoj turizma.

Uključivanjem lokalnog stanovništva u razvoj turizma, turisti imaju više povjerenja u turističku industriju (Sablić, 2016). Lokalno stanovništvo može bolje odrediti potrebe svog domicilnog područja i jasniju viziju budućeg razvoja destinacije (Rodić, 2017). Budući da lokalno stanovništvo ima dosta znanja o destinaciji, može ih se educirati za obavljanje turističkih poslova. Time bi lokalno stanovništvo moglo voditi razne ekskurzije, posjete selima, ribolovne i lovne izlete te razne druge aktivnosti u prirodi, a mogu i iznositi svoje želje i prijedloge čime se osigurava kvalitetniji razvoj turizma destinacije (Blažević, 2019). Sudjelovanjem lokalnog stanovništva u procesu planiranja turističkog razvoja umanjuju se negativni učinci turizma, što povećava zadovoljstvo lokalnog stanovništva i time se stvara gostoljubivo okruženje za turiste čime se poboljšava privlačnost destinacije (Jujnović, 2021). Do najvećeg izražaja dolazi kada lokalno stanovništvo dolazi u kontakt sa turistima. Razlog tomu je činjenica da današnji turisti žele ostvariti kontakt s domaćinima kako bi stvorili prijateljski odnos te žele da se osjećaju kao dio lokalnog stanovništva (Tubić, 2019). Ljudi su glavni činitelj svake poslovne industrije pa tako i turizma. Bez ljudi se ne može razvijati turizam. Zbog toga se na lokalno stanovništvo može gledati kao turistički proizvod koji destinaciju čini jedinstvenom i utječe na razvoj njenog identiteta (Rodić, 2017). Za planiranje razvoja turizma u obzir se moraju uzimati prioriteta i ciljevi lokalnog stanovništva (Sablić, 2016). Dugoročno planiranje u turizmu je vezano uz reakcije lokalnog stanovništva prema turizmu jer se samo uz pozitivan stav lokalnog stanovništva prema turizmu turizam može razvijati (Blažević, 2019).

Na kraju se može zaključiti da lokalno stanovništvo ima veliki utjecaj na razvoj turizma. Turistički djelatnici se moraju fokusirati na to da stvore dobre odnose s lokalnim stanovništvom te da im služe kao mentori za obavljanje raznih aktivnosti, kako bi oni mogli njima pomoći u razvoju turizma na način da se postigne obostrano zadovoljstvo.

5. TURIZAM GRADA GAREŠNICE

Ovo poglavlje sastoji se od dva dijela. U prvom dijelu će se prikazati geografski položaj i klima grada Garešnice, broj stanovnika te SWOT analiza destinacije. Drugi dio se odnosi na turizam destinacije, gdje će se prikazati koji su specifični oblici turizma razvijeni u gradu Garešnici te koje bi se pustolovne aktivnosti mogle razvijati na navedenom području.

5.1. Opći podaci o gradu Garešnici

Garešnica je mali grad smješten u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji u Republici Hrvatskoj. Grad je smješten na obroncima Moslavačke gore, u blizini rijeke Ilove, a geografski pripada Moslavini.⁴³ Površina Garešnice je 226,5 kilometara², a broj stanovništva prema zadnjem popisu iz 2021. godine iznosi 8 672 stanovnika.⁴⁴ Garešnica nije samostalna destinacija, nego turističku cjelinu čini sa susjednim naseljima koji administrativno pripadaju samoupravi grada Garešnice, što doprinosi identitetu destinacije. U sklopu grada Garešnice spada 23 naselja među kojima su: Ciglenica, Dišnik, Duhovi, Garešnički Brestovac, Gornji Uljanik, Hrastovac, Kajgana, Kaniška Iva, Kapelica, Mala Bršljanica, Mali Pašijan, Malo Vukovje, Rogoža, Tomašica, Trnovitički Popovac, Uljanički Brijeg, Uljanik, Velika Bršljanica, Veliki Pašijan, Veliki Prokop, Veliko Vukovje i Zdenčac.⁴⁵

U nastavku će se prikazati SWOT analiza grada Garešnice. To je metoda analize destinacije, objekta ili atrakcije koja je nastala od riječi Strength, Weaknesses, Possibilities i Threats. SWOT analiza grada Garešnice je prikazana u Tablici 5.

⁴³ Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, dostupno na: <http://www.tzbbz.hr/o-regiji/gradovi-i-opcine/sjeverna-moslavina-gareshnica> (5.7.2022.)

⁴⁴ Državni zavod za statistiku, <https://popis2021.hr/> (5.7.2022.)

⁴⁵ Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, dostupno na: <http://www.tzbbz.hr/o-regiji/gradovi-i-opcine/sjeverna-moslavina-gareshnica> (5.7.2022.)

Tablica 5. SWOT analiza grada Garešnice

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Prirodna baština • Kulturna baština • Povoljan geografski položaj • Klima • Razvijena cestovna infrastruktura • Veliki broj ugostiteljskih objekata • Razvijeni kulturni, lovni i ribolovni turizam • Turističke staze i putovi 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna ulaganja u marketing, posebice promociju • Nedovoljno stručnih kadrova za upravljanje destinacijom • Nepostojanje Destinacijske menadžment organizacije • Nepostojanje suvenirnica • Neravnomjerna raspoređenost objekata • Nedovoljno razvijeni turizam
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Uvođenje novih atrakcija • EU fondovi • Suradnja s lovačkim društvima • Stvaranje integralnih turističkih proizvoda • Razvijanje nerazvijenih oblika turizma 	<ul style="list-style-type: none"> • Migracije stanovništva • Degradacija okoliša i kulturne baštine • Elementarne nepogode • Pandemija • Rat • Konkurencija • Zatvaranje objekata

Izvor: izrada autora

Snage bi trebalo koristiti što je racionalnije moguće i ne smije se dozvoliti da se bogatstvo prirodne i kulturne baštine uništi. Grad Garešnica ima veliki broj šuma i jezera te bogati životinjski svijet. Na području grada Garešnice nalazi se preko 242 biljnih vrsta od kojih je 55 zaštićeno, a među životinjama prevladavaju ptice među kojima je pronađeno 64 vrste (Sumpror, 2008/2009). Grad Garešnica nalazi se na povoljnom geografskom položaju, prevladavaju nizine i brežuljci, a klima je kontinentalna. Cestovni promet grada Garešnice dobro je razvijen, postoji autobusni kolodvor, a ceste se redovito poboljšavaju. Na području grada Garešnice postoji veliki broj ugostiteljskih objekata koji pružaju usluge hrane i pića te usluge smještaja. Specifični oblici turizma koji prevladavaju u gradu Garešnici su kulturni, lovni i ribolovni turizam, a postoje i razne turističke i biciklističke rute.

Slabosti bi trebalo pokušati umanjiti djelomično ili potpuno. Glavna slabost grada Garešnice su nedovoljna ulaganja u marketing, od ulaganja u stvaranje prepoznatljivih, autentičnih proizvoda, do nedovoljne promocije same destinacije te na kraju nedovoljne prepoznatljivosti iste. Grad Garešnica nema svoju destinacijsku menadžment organizaciju, a

turistička zajednica je vrlo mala, u njoj radi mali broj zaposlenika te nema ni dovoljno kadrova za upravljanje destinacijom. Grad Garešnica nema niti jednu suvenirnicu. Broj raznih objekata je neravnomjerno raspoređen po naseljima, na primjer – u Rogoži postoji samo jedna trgovina; u Garešnici ima bolnica, pošta, benzinska postaja, veliki broj kafića; dok u određenim naseljima nema ničega. Grad Garešnica ima vrlo slabo razvijen turizam, o čemu će se detaljnije pričati u idućem podnaslovu.

Mogućnosti se trebaju iskoristiti kada god se pruže. Uvijek postoje mogućnosti za razvijanje novih turističkih atrakcija i specifičnih oblika turizma, za što bi se moglo financirati pomoću EU fondova. Osim potrebe za stvaranjem novih proizvoda i sadržaja, nužno je postojeće atrakcije i turističku ponudu povezati u integrirani turistički proizvod. Nadalje, kako je navedeno kod snaga da u gradu Garešnici prevladava lovni turizam, destinacija može surađivati s raznim lovačkim društvima.

Prijetnje se moraju spriječiti jer bi se u suprotnom destinacija mogla upropastiti. Prijetnje koje se mogu predvidjeti su iseljavanje stanovništva zbog potrage za boljim životnim standardom, porast konkurencije, uništavanje okoliša i baštine prevelikim brojem turista te zatvaranje turističkih objekata zauvijek. Nepredvidljive prijetnje su one na koje je nemoguće utjecati, a među njima su pandemija, elementarne nepogode i rat.

5.2. Turizam grada Garešnice

Za turizam Garešnice se može reći da je nedovoljno razvijen. Postoje mnogi specifični oblici turizma od kojih je vrlo malo razvijeno u navedenoj destinaciji, neki oblici su vrlo malo zastupljeni, a nekih oblika ni nema. Najrazvijeniji oblici turizma grada Garešnice su lovni, ribolovni i kulturni turizam. Grad Garešnica ima veliki broj lovišta i jezera pogodnih za pecanje među kojima je najveće jezero Skresovi. Unutar kulturnog turizma, u destinaciji se nalazi veliki broj crkvi, nalazišta prapovijesnih artefakata, spomenici iz Drugog svjetskog rata i Domovinskog rata te je povijest grada Garešnice bogata raznim poznatim osobama, a u destinaciji su aktivne i razne folklorne skupine te se odvija veliki broj manifestacija. Agroturizam je manje zastupljen, ali važne agroturističke lokacije su OPG Balja s prvim hrvatskim hotelom za pčele i OPG Vida. Cikloturizam je u manjoj mjeri razvijen, postoje samo dvije cikloturističke rute među kojima su Kružna županijska biciklistička ruta i Kapilarna cikloturistička ruta.⁴⁶ Gastronomski turizam grada Garešnice uključuje

⁴⁶ Strategija razvoja turizma grada Garešnice, dostupno na: <https://garesnica.eu/documents/111/15.%20Strategija%20razvoja%20turizma%20Grada%20Gare%C5%A1nice>

manifestaciju Gastrofloru koja se temelji na kušanju raznih jela, a glavni gastronomski resurs destinacije su tradicionalna jela poznata kao „Jela Graničara“.

Pustolovni turizam grada Garešnice je vrlo siromašan. U destinaciji ne postoji niti jedna aktivnost u zraku. Među aktivnostima na vodi također nema ponude, ali se prije nekoliko godina u sklopu manifestacije „Gariglazbijada“ održala utrka čamcima po jezeru Skresovi. Jedine pustolovne aktivnosti u Garešnici su one na tlu, ali one su vrlo slabo zastupljene. Kako je ranije u radu navedeno, najzastupljenije aktivnosti su lov i ribolov. Nadalje, postoji ponuda pješaćenja i trekkinga po poučnoj stazi „Poilovlje“ koja je duljine 12 kilometara.⁴⁷ Uz nju postoji i tematski turistički put „Stazama Graničara“.⁴⁸ Iako je slabo razvijen, pustolovni turizam ima velike mogućnosti razvoja na području Garešnice. Obzirom da postoji veliki broj arheoloških nalazišta, mogle bi se razviti arheološke ekspedicije. Veliki broj ptica nudi mogućnost promatranja ptica, dok veliki broj šuma i Moslavačka gora daju potencijal za kampiranje. Na jezeru Skresovi bi se mogao razviti kajaking, kanuing, wakeboarding i parasailing. Imaju razne lokacije gdje bi se mogli uvesti sky diving, jahanje konja, paragliding, vožnja balonom na topli zrak, paintball i zipline.

6. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

Ovo poglavlje se sastoji od dva djela. U prvom djelu je prikazana metodologija empirijskog istraživanja i način provođenja anketnog upitnika te pitanja od kojih se upitnik sastoji. Drugi dio se odnosi na analizu i interpretaciju rezultata istraživanja.

6.1. Metodologija empirijskog istraživanja

Anketni upitnik je proveden u svrhu analize stavova lokalnog stanovništva grada Garešnice o njihovom uključivanju u razvoj pustolovnog turizma u spomenutoj destinaciji. Cilj istraživanja je utvrditi da li bi se lokalno stanovništvo grada Garešnice uključilo u razvoj pustolovnog turizma u istoj destinaciji i koji su njihovi razlozi uključivanja. Nadalje je istraženo što lokalno stanovništvo smatra potencijalnim ograničenjima za razvoj pustolovnog

%202018.%20-%202023..pdf (7.7.2022.)

⁴⁷ Moslavina skrivena zemlja, dostupno na: <https://experiences.moslavina.travel/hr/listing-single/poucna-staza-poilovlje> (7.7.2022.)

⁴⁸ Strategija razvoja turizma grada Garešnice, dostupno na: <https://garesnica.eu/documents/111/15.%20Strategija%20razvoja%20turizma%20Grada%20Gare%C5%A1nice%202018.%20-%202023..pdf> (7.7.2022.)

turizma. Uz to je istraženo koje bi aktivnosti pustolovnog turizma ispitanici razvijali u destinaciji.

Anketni upitnik je proveden putem online ankete. Postavljen je na društvene mreže, a ispunjavan je u razdoblju od 7. do 14. srpnja. Anketni upitnik se sastoji se od 14 pitanja. Prvih 5 pitanja su sociodemografskog karaktera. Iduća 4 pitanja su usmjerena na poznavanje ispitanika o pustolovnom turizmu, u kojoj mjeri smatraju da grad Garešnica ima potencijala za razvoj navedenog oblika turizma, bi li njegov razvoj pomogao ekonomiji destinacije te bi li povećao broj radnih mjesta destinacije. Posljednja pitanja su usmjerena na interes lokalnog stanovništva za uključivanje u razvoj pustolovnog turizma, njihove razloge uključivanja u razvoj, njihovo mišljenje o najprikladnijim aktivnostima za razvoj u destinaciji i o aktivnostima koje bi razvili u destinaciji te koja su potencijalna ograničenja za uključivanje u razvoj.

6.2. Interpretacija rezultata istraživanja i rasprava

Anketu je ispunilo 117 ispitanika, od kojih su većina bili žene (76 - 65%). Prema dobnoj strukturi, najmanje ispitanika je staro 60 i više godina (5 - 4,3%), a najviše ih je starosne dobi od 18 do 29 godina (53 – 45,3%).

U Tablici 6. je prikazano mjesto boravka ispitanika prema kojoj se može vidjeti da su svi ispitanici iz područja grada Garešnice, ali dolaze iz raznih naselja destinacije.

Tablica 6. Mjesto boravka ispitanika

MJESTO BORAVKA	BROJ ISPITANIKA
Dišnik	3
Garešnica	47
Garešnički Brestovac	1
Hrastovac	2
Kajgana	2
Kaniška Iva	1
Kapelica	5
Mala Bršljanica	2
Mali Pašijan	1
Rogoža	24
Tomašica	2

Trnovitički Popovac	2
Uljanik	1
Veliki Pašijan	4
Veliko Vukovje	20

Izvor: izrada autora

Prema Slici 2. se može vidjeti da je najviše ispitanika završilo srednju školu (76 – 67,5%), a najmanje ih je završilo poslijediplomski studij (1 – 0,9%). Od ispitanika prevladavaju zaposlenici u privatnom sektoru (52 - 44,4%), a najmanje je umirovljenika (5 - 4,3%). Na temelju sociodemografskih pitanja se može zaključiti da je prosječni ispitanik žena, starosti od 18 do 29 godina, boravi na području Garešnice, završio je srednju školu, te je zaposlen u privatnom sektoru.

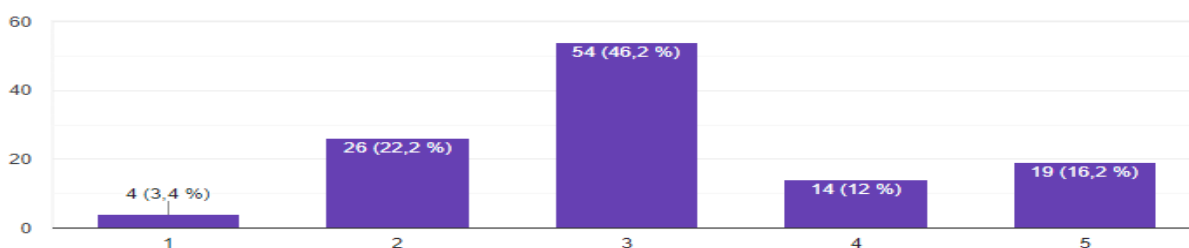
Slika 2. Stupanj obrazovanja i zanimanje ispitanika

Izvor: izrada autora

S pojmom pustolovni turizam je većina ispitanika upoznato (75 - 64,1%). Time se može zaključiti da je pustolovni turizam vrlo poznat oblik turizma. Na Slici 3. se može vidjeti u kojoj mjeri ispitanici smatraju da pustolovni turizam ima potencijala za razvoj u gradu Garešnici, pri čemu ocjena 1 znači da nema dovoljno potencijala, 2 znači da ima malo potencijala, 3 znači da ima dovoljno potencijala, 4 znači da ima mnogo potencijala, a 5 znači da ima ogromne potencijale.

Slika 3. Potencijal za razvoj pustolovnog turizma u gradu Garešnici

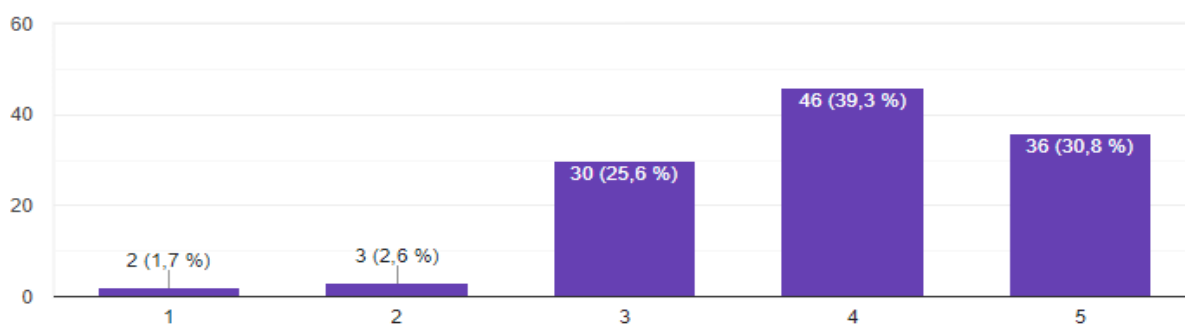

Izvor: izrada autora

Prema Slici 3. se može vidjeti da najviše ispitanika smatra da grad Garešnica ima dovoljno potencijala za razvoj pustolovnog turizma (54 - 46,2%), a najmanje ih smatra da nema dovoljno potencijala (4 - 3,4%). Time se može zaključiti da postoji pozitivna percepcija i stav lokalnog stanovništva spram potencijala za razvoj pustolovnog turizma na području grada Garešnice.

Na Slici 4. se može vidjeti da li se ispitanici slažu s iskazom da bi razvoj pustolovnog turizma mogao pomoći ekonomiji grada Garešnice pri čemu ocjena 1 znači da se uopće ne slažu, 2 znači da se ne slažu, 3 znači da se niti ne slažu niti slažu, 4 znači da se slažu, a 5 znači da se u potpunosti slažu.

Slika 4. Može li razvoj pustolovnog turizma pomoći ekonomiji grada Garešnice

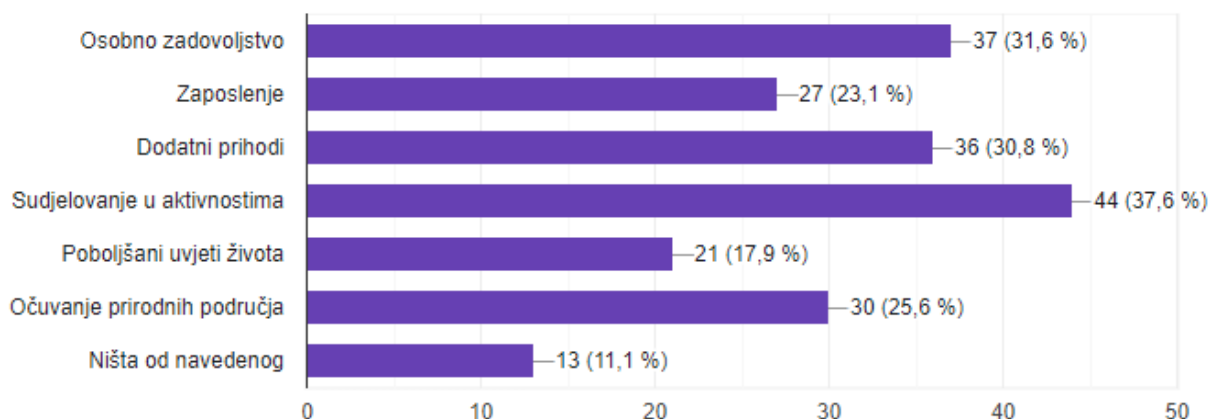
Izvor: izrada autora

Prema Slici 4. se može zaključiti da se većina ispitanika izjašnjava da bi razvoj pustolovnog turizma mogao pomoći ekonomiji grada Garešnice (46 - 39,3%), nasuprot minimalnog broja ispitanika koji smatraju suprotno (2 - 1,7%). Time se može zaključiti da bi razvoj pustolovnog turizma mogao pomoći ekonomiji grada Garešnica jer se velika većina ispitanika slaže s tom tvrdnjom.

Mali broj ispitanika se ne slaže da bi razvoj pustolovnog turizma mogao otvoriti nova radna mjesta (10 - 8,5%), dok se velika većina slaže da bi mogao (107 - 91,5%). Mogući razlog toliko velikog broja ispitanika koji se slažu s tvrdnjom je činjenica da pustolovni turizam ima veliki broj aktivnosti, za koje je potreban veliki broj radnika.

Nizak broj ispitanika se ne želi uključiti u razvoj pustolovnog turizma (40 - 34,2%), dok se većina želi uključiti (77 - 65,8%). Budući da je većina lokalnog stanovništva dala svoju podršku, grad Garešnica bi u budućnosti mogao razvijati pustolovni turizam.

Slika 5. Razlozi uključivanja lokalnog stanovništva u razvoj pustolovnog turizma

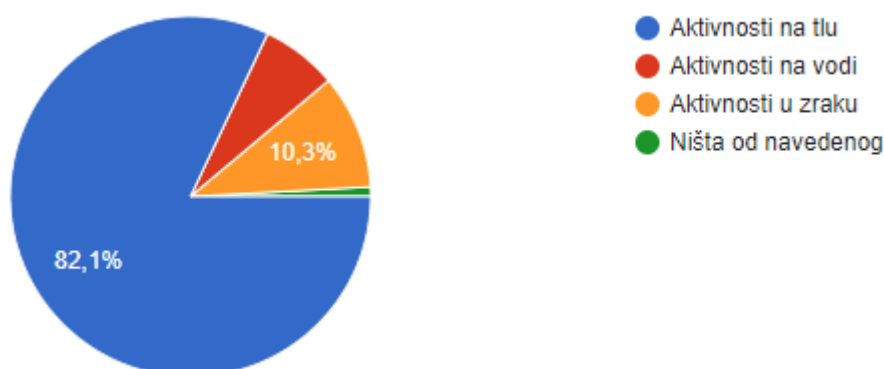

Izvor: izrada autora

Na Slici 5. se može isčitati da se najviše ispitanika želi uključiti u razvoj pustolovnog turizma zbog sudjelovanja u aktivnostima (44 - 37,6%), a najmanje ispitanika bi se uključilo zbog poboljšanja životnih uvjeta (21 - 17,9%). Mali broj stanovnika ne smatra ništa od navedenog kao razlog uključivanja u razvoj pustolovnog turizma (13 - 11,1%).

Prema Slici 6. se može vidjeti da bi većina ispitanika razvijala aktivnosti na tlu (96 - 82,1%), dok se najmanje ispitanika odlučilo za razvoj aktivnosti na vodi (8 - 6,7%). Samo jedna osoba ne bi razvijala niti jednu vrstu pustolovnih aktivnosti (1 - 0,9%). Mogući razlog toga je što potencijale za razvoj aktivnosti na vodi ima samo jezero Skresovi, aktivnosti u zraku su vrlo rizične, a aktivnosti na tlu su najsigurnije i za njih ima najviše lokacija gdje se mogu odvijati.

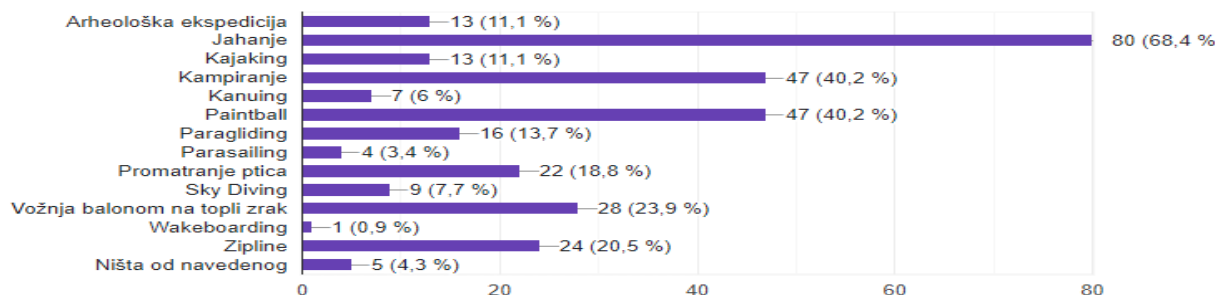
Slika 6. Najprikladnije aktivnosti za razvoj u gradu Garešnici

Izvor: izrada autora

Prema Slici 7. se može vidjeti da bi najviše ispitanika razvijalo jahanje (80 - 68,4%), a samo jedan ispitanik bi razvijao wakeboarding (1 - 0,9%). Navedeni rezultati se poklapaju s rezultatima prethodnog pitanja, jer se može vidjeti da je najviše ispitanika zainteresirano za razvijanje aktivnosti koje se odvijaju na tlu, a najmanje za aktivnosti na vodi.

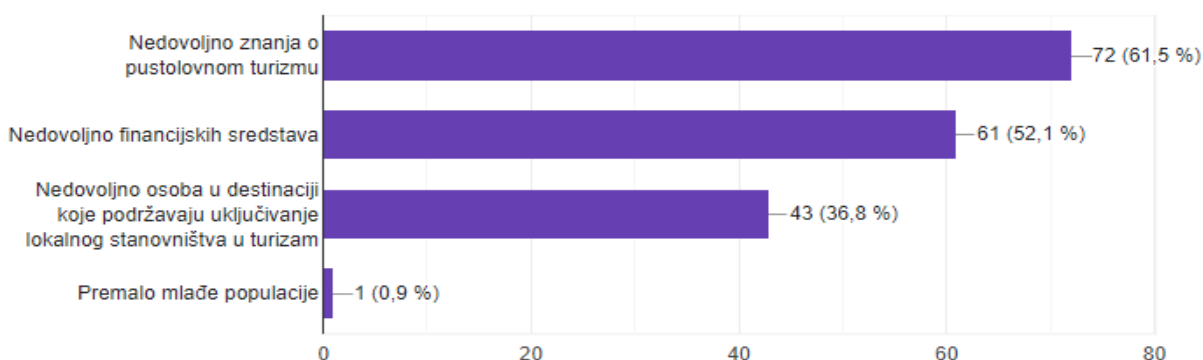
Slika 7. Aktivnosti koje bi ispitanici razvijali u gradu Garešnici

Izvor: izrada autora

Prema Slici 8. se može vidjeti da većina ispitanika smatra da nemaju dovoljno znanja o pustolovnom turizmu (72 - 61,5%), a jedan ispitanik smatra da destinacija nema dovoljno mlađe populacije (1 - 0,9%).

Slika 8. Potencijalna ograničenja za uključivanje u razvoj pustolovnog turizma

Izvor: izrada autora

7. ZAKLJUČAK

Razvoj pustolovnog turizma ima mnoge pozitivne učinke za lokalno stanovništvo. Dolazi do velikih ekonomskih koristi povećanjem prihoda, poticanjem poduzetništva te zapošljavanjem mladih ljudi. Nadalje, lokalno stanovništvo se bolje uvažava od strane drugih osoba, nestaju predrasude prema raznim narodima, žene imaju veća prava, čuvaju se mir i kulturna svijest, obnavljaju se razne znamenitosti. Budući da je pustolovni turizam dio turizma temeljenog na prirodi, vrlo je važno očuvati okoliš destinacije. Sve navedeno dovodi do poboljšanja kvalitete života lokalnog stanovništva, koje svojim znanjem o destinaciji može imati veliku ulogu u razvoju turizma čime bi pomoglo i osobama zaduženim za razvoj turizma i sebi.

Unutar empirijskog istraživanja prevladavaju mlade osobe ženskog spola s završenom srednjom školom koje su zaposlene u privatnom sektoru s područja Garešnice. Prema rezultatima istraživanja se može zaključiti kako je lokalno stanovništvo grada Garešnice upoznato s pustolovnim turizmom te smatraju da spomenuta destinacija ima dovoljno potencijala za njegov razvoj. Lokalno stanovništvo smatra kako bi se razvojem pustolovnog turizma poboljšali ekonomija destinacije i mogućnost otvaranja radnih mjesta te bi se rado uključili u razvoj turizma prvotno zbog sudjelovanja u aktivnostima, od kojih bi najviše razvijale pustolovne aktivnosti na tlu. Dobiveni rezultati su vrlo važni jer se temeljem njih može zaključiti kako lokalno stanovništvo grada Garešnice daje svoju podršku za razvoj pustolovnog turizma u destinaciji. Uz navedeno, obzirom da je lokalno stanovništvo kao glavni ograničavajući čimbenik u razvoju turizma navelo da nemaju dovoljno znanja o pustolovnom turizmu, morali bi se provesti razni edukativni programi kada bi se jednog dana spomenuti oblik turizma krenulo razvijati na području grada Garešnice.

U svrhu empirijskog istraživanja je u kratkom vremenu pristupilo 117 ispitanika, ali grad Garešnica prema posljednjem istraživanju iz 2021. godine ima 8 672 stanovnika. To znači da je anketni upitnik ispunio samo 1,35% lokalnog stanovništva. Mogući razlog tomu je da destinaciju nastanjuju starije generacije koje se ne znaju koristiti informatičkom tehnologijom ili je ne posjeduju, što se zaključuje malim brojem ispitanika starije dobi. Za poboljšanje vjerodostojnosti rezultata u budućnosti bi se istraživanja moglo provesti putem telefona ili ispitivanjem stanovništva licem u lice na način da se u svakom naselju grada Garešnice zaduži nekoliko osoba da provedu istraživanje.

8. POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Antunac, I. (2001): Turizam teorijsko-znanstvene rasprave, Institut za turizam, Zagreb
2. Čavlek N., Bartoluci M., Prebežac D., Kesar O. i suradnici, (2011): Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb
3. Čorak, S., Mikačić, V., Trezner. Ž. (2009): Osnove turizma, Školska knjiga, Zagreb
4. Ružić, P. (2009): Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula
5. Tubić, D. (2019): Ruralni turizam: Od teorije do empirije, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici, Virovitica
6. Vujić, V. (2010): Upravljanje znanjem i ljudskim razvojem u turizmu, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija

Članci u zbornicima radova:

1. Sumpor, D., (2008/2009): Moslavačka gora – prvi regionalni park u Hrvatskoj, U : Moslavac, S., (ur.) Zbornik Moslavine XI - XII, Muzej Moslavine Kutina, ISBN 1330-0199, Kutina

Radovi objavljeni na internetskoj stranici:

1. Banić, B. (2019): Turizam i ekonomija doživljaja, Završni rad, Sveučilište u Splitu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:497290> (11.7.2022.)
2. Blažević, Z. (2019): Stavovi lokalnog stanovništva o razvoju turizma u Rovinju, Diplomski rad, Veleučilište VERN, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:146:064967> (11.7.2022.)
3. Brodar, M. (2020): Pustolovni turizam, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Splitu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:876174> (11.7.2022.)
4. Dunović, B. (2020): Doživljaji u turizmu, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:243862> (11.7.2022.)

5. Gašparin, M., (2016): Obilježja kampova Republike Hrvatske s posebnim osvrtom na kampove otoka Cresa, Završni rad, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac
<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:128:084652> (11.7.2022.)
6. Granić, A. (2018): Adrenalinski parkovi kao dio turističke ponude Hrvatske, Završni rad, Veleučilište u Karlovcu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:128:357769> (11.7.2022.)
7. Homoky, A. (2019): Razvoj pustolovnog turizma, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:822812> (11.7.2022.)
8. Jujnović, M. (2021): Stajališta lokalnog stanovništva o učincima turizma na području grada Vrgorca, Sveučilište u Splitu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:882561> (11.7.2022.)
9. Jurčec, I. (2017): Istraživačke ekspedicije, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:337566> (11.7.2022.)
10. Juričić, J. (2016): Potencijali razvoja pustolovnog turizma u Republici Hrvatskoj s posebnim naglaskom na ronilački turizam, Završni rad, Sveučilište u Splitu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:908380> (11.7.2022.)
11. Juričić, J. (2018): Zadovoljstvo korisnika usluga pustolovnog turizma u Omiškoj regiji, Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:700833> (11.7.2022.)
12. Kljaković-Gašpić, M. (2018): Zadovoljstvo dionika i stavovi o učincima kulturnog turizma grada Šibenika, Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:630107> (11.7.2022.)
13. Ojurović, J. (2017): Uloga i značaj eko turizma u turizmu RH, Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:143688> (11.7.2022.)
14. Rodić, A. (2017): Strateško upravljanje turističkim razvojem destinacije (na poslovnom slučaju općine Podstrane), Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:348919> (11.7.2022.)
15. Sablić, M. (2016): Uloga lokalne zajednice u turističkom razvoju: studija slučaja otok Vis, Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:866283> (11.7.2022.)
16. Tkalčec, V. (2018): Analiza i potencijal pustolovnog turizma Hrvatske, Završni rad, Međimursko veleučilište u Čakovcu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:110:248012> (11.7.2022.)
17. Vilić, M. (2020): Analiza tržišta pustolovnog turizma Republike Hrvatske, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:764684> (11.7.2022.)

18. Zečević, A. (2018): Kreiranje inovativnih proizvoda u turističkoj agenciji specijaliziranoj za pustolovni turizam, Završni rad, Sveučilište u Splitu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:726768> (11.7.2022.)
19. Zuanović, K. (2019): Analiza naprežanja konstrukcije ovjesne jedrilice, Završni rad, Sveučilište u Zagrebu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:235:526073> (11.7.2022.)

Internetski izvori:

1. 20 Adventure Travel Trends to watch in 2018, <https://cdn.adventuretravel.biz/research/2018-Travel-Trends.pdf> (11.7.2022.)
2. China Adventure Tourism Market Study, <https://bannikin.com/wp-content/uploads/2019/06/Bannikin-China-Adventure-Tourism-Report.pdf> (11.7.2022.)
3. Conde Nast Traveler, <https://www.cntraveler.com/story/solo-female-adventure-travel-is-on-the-rise> (11.7.2022.)
4. Državni zavod za statistiku, <https://popis2021.hr/> (5.7.2022.)
5. EHL Insights, <https://hospitalityinsights.ehl.edu/adventure-tourism-thrill-seeker-traveler> (11.7.2022.)
6. Fitness.com.hr, <https://www.fitness.com.hr/sport/outdoor-sportovi/Sportsko-penjanje.aspx> (11.7.2022.)
7. Hrvatski planinarski savez, <https://www.hps.hr/speleologija/> (11.7.2022.)
8. Kanuing Kupa, <https://kanuing-kupa.com/rekreacija/> (11.7.2022.)
9. Kohola Surf Camps, <https://koholasurf.com/hr/o-nama/> (11.7.2022.)
10. Manawa Blog, <https://blog.manawa.com/en/outdoor-activities/paragliding/paragliding-vs-hang-gliding-which-one-is-really-dominating-the-skies/> (11.7.2022.)
11. Meero, dostupno na: <https://www.meero.com/en/news/corporate/583/2037-learn-more-about-the-future-visual-trends-of-adventure-tourism-en> (17.5.2022.)
12. Moslavina skrivena zemlja, <https://experiences.moslavina.travel/hr/listing-single/poucna-staza-poilovlje> (11.7.2022.)
13. National Geographic Society, https://www.nationalgeographic.org/society/our-focus/?nav_click (11.7.2022.)
14. Orijentacijski klub Vihor, <http://vihor.hr/o-orijentaciji/orijentacijsko-trcanje/> (11.7.2022.)
15. Paintball Raport, <https://www.paintball-raptor.net/paintball/> (11.7.2022.)

16. Pegasus, <https://www.flypgs.com/en/extreme-sports/zip-lining#WhatisZipLining> (11.7.2022.)
17. Priručnik o doživljajima, dostupno na: <https://www.htz.hr/sites/default/files/2017-01/Prirucnik-o-doživljajima.pdf> (18.6.2022.)
18. Project Expedition, <https://www.projectexpedition.com/activity/cultural-immersion/archaeological-exploration/> (11.7.2022.)
19. Prometna zona, <https://www.prometna-zona.com/baloni/> (11.7.2022.)
20. Raftrek, <https://raftrek.com/aktivnosti/rafting/> (11.7.2022.)
21. Rookie Road, <https://www.rookieroad.com/parasailing/what-is/> (11.7.2022.)
22. Skijanje.rs, <https://www.skijanje.rs/sportovi/free-style-ski-sportovi/ekstremno-skijanje-heli-ski/> (11.7.2022.)
23. Škole.hr, <https://www.skole.hr/ronjenje-3/> (11.7.2022.)
24. Škole.hr, <https://www.skole.hr/kako-je-nastao-bungee-jumping/> (21.6.2022.)
25. Skydive Long Island, <https://www.skydivelongisland.com/about/articles/what-is-skydiving/> (11.7.2022.)
26. Strategija razvoja turizma grada Garešnice, <https://garesnica.eu/documents/111/15.%20Strategija%20razvoja%20turizma%20Grada%20Gare%C5%A1nice%202018.%20-%202023..pdf> (11.7.2022.)
27. The Explorers Club, <https://www.explorers.org/> (11.7.2022.)
28. Tourism Beast, <https://www.tourismbeast.com/types-of-adventure-tourism/> (11.7.2022.)
29. Tourism Notes, <https://tourismnotes.com/adventure-tourism/> (11.7.2022.)
30. Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, <http://www.tzbbz.hr/oregiji/gradovi-i-opcine/sjeverna-moslavina-gareshnica> (11.7.2022.)
31. US Hang Gliding & Paragliding Association, <https://www.ushpa.org/page/history-of-paragliding.aspx> (11.7.2022.)

9. POPIS ILUSTRACIJA

Tablice:

1. Tablica 1. Pregled odabranih definicija pustolovnog turizma
2. Tablica 2. Aktivnosti na tlu
3. Tablica 3. Aktivnosti na vodi
4. Tablica 4. Aktivnosti u zraku
5. Tablica 5. SWOT analiza grada Garešnice
6. Tablica 6. Mjesto boravka ispitanika

Slike:

1. Slika 1. Sastavnice turističkog doživljaja
2. Slika 2. Stupanj obrazovanja i zanimanje ispitanika
3. Slika 3. Potencijal za razvoj pustolovnog turizma u gradu Garešnici
4. Slika 4. Može li razvoj pustolovnog turizma pomoći ekonomiji grada Garešnice
5. Slika 5. Razlozi uključivanja lokalnog stanovništva u razvoj pustolovnog turizma
6. Slika 6. Najprikladnije aktivnosti za razvoj u gradu Garešnici
7. Slika 7. Aktivnosti koje bi ispitanici razvijali u gradu Garešnici
8. Slika 8. Potencijalna ograničenja za uključivanje u razvoj pustolovnog turizma

OBRAZAC 5

IZJAVA O AUTORSTVU

Ja, Momin Rodić

izjavljujem da sam autor/ica završnog/diplomskog rada pod nazivom

STAVOVI LOKALNOG STANOVNIŠTVA O POTENCIJALIMA I UKLJUČIVANJU
U RAZVOJ PUSTOLOVNOG TURIZMA GRADA GAREŠNICE

Svojim vlastoručnim potpisom jamčim sljedeće:

- da je predani završni/diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija,
- da su radovi i mišljenja drugih autora/ica, koje sam u svom radu koristio/la, jasno navedeni i označeni u tekstu te u popisu literature,
- da sam u radu poštivao/la pravila znanstvenog i akademskog rada.

Potpis studenta/ice

Momin Rodić

OBRAZAC 6**ODOBRENJE ZA POHRANU I OBJAVU
ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA**Ja Momir Rodić

dajem odobrenje za objavljivanje mog autorskog završnog/diplomskog rada u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Veleučilišta u Virovitici te u javnoj internetskoj bazi završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice bez vremenskog ograničenja i novčane nadoknade, a u skladu s odredbama članka 83. stavka 11. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17).

Potvrđujem da je za pohranu dostavljena završna verzija obranjenog i dovršenog završnog/diplomskog rada. Ovom izjavom, kao autor navedenog rada dajem odobrenje i da se moj rad, bez naknade, trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim:

- a) široj javnosti
b) studentima i djelatnicima ustanove
c) široj javnosti, ali nakon protoka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

Potpis studenta/ice

Momir RodićU Virovitici, 2.9.2022.

**U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem završnom/diplomskom radu, podnosi se pisani obrazloženi zahtjev.*